

Александар Шурбатовић

ФОТОГРАФИЈЕ

Делови из необјављеног романа

Баладе о сџрашном складу

Фотографија бр. 1

Фотографија је наизглед обична, мање пажљиви посматрач би рекао да се на њој не налази ништа више нити мање него на милијарду других породичних. Отац стоји окренут у полупрофилу, и гледа директно у објектив. Једну ногу је истурио напред као да је кренуо негде, мада је јасно да позира и да се неће померити. Носи повеће правоугаоне наочаре за сунце, са танким, златним рамом и стаклима која се разливају у тамнозеленим нијансама неједнаког интензитета. Црна коса дели се по средини на разделањак и пада му преко врхова ушију, није ни кратка, нити је дугачка. Бркови су густе, али укроћени, браду никад није носио, па је ни сада нема. Од одеће има само уске купаће гаће, не-обично ружног карираног дезена. Сваки детаљ на њему указује на збуњеност епохе која излази из хипи ере и полако улази у моду осамдесетих. Стомак му је поносно испао и чини се да је то једино гојазно место на његовом телу, јер су му руке, ноге и груди прилично складни. Лева рука му је опуштена, док десном држи малог Димитрија који га је загрлио. И он носи гаћице истог дезена и мршти се јер му сунце бије у очи. Иза њих је бујни листопадни приморски дрворед под чијим крошњама је паркирано на десетине фића, кечева, шкода и лада. Између дрвећа и њих двојице простире се асфалтни пут који се због јаке експозиције фотографије скоро стопио са огољеном прашњавом

земљом. Димитрије има 4 године и управо је премро од страха. Пре пар тренутака, сви су кренули са плаже ка колима и оставили су оца да некако извуче Димитрија са игралишта, где је бесомучно пикао лопту са другом децом и није одговарао на позиве да крену натраг у смештај. На крају је чак и отац изгубио стрпљење: рекао му је да и он одлази, и то *заувек*, па нек се сам сналази. Димитрије је био у гол шанси, али су у неком фудбалском магновењу те страшне речи допрле до њега, некакав метафизички курзив на то *заувек* се урезао у његов још увек недо-вољно сазрели ум. Застао је као укопан, шанса је пропала, саиграчи се деру на њега, али он губи било какву жељу за игром, јер му је први пут у животу пролетела та могућност кроз главу: шта ако отац *заувек* оде и остави га ту, на плажи? Окренуо се, и заиста, већ је добро одмакао. Појурио је као луд, није се чак ни поздравио са другарима, махнито је викао, тата, тааатаа, ево ме, чекај, трчао је колико га ноге носе, толико да је за собом дигао облак прашине. И таман кад је помислио да је све узалуд, да ће му отац заиста умаћи, овај застаје, окреће се и шири руке. Шеретски осмех му титра на лицу. Димитрије трчи и трчи и трчи и на-покон светлосном брзином улеће у очев загрљај, зарива главу у његов врат, грли га и рукама и ногама, где си кренуо без мене, срам те било, виче кроз сузе, где си кренуо, а отац се и даље смешка, помало заго-нетно, јер није јасно да ли је узрок том осмеху начин на који је надмуд-рио Димитрија или непобитно сазнање да у овом универзуму постоји бар једно живо биће које га толико јако и безусловно воли.

Фотографија бр. 3

Фотографију сам ипак понела са собом. Ни сама не знам зашто. Ваљда је то она моја приватна црна руџа која ме изнова усисава и увлачи у најмрачније дубине које бих могла да замислим. На њој смо нас четворо: тата и мама седе на оградаи подно огромне каријашнице на врху Ловћена, отац носи фармерке звонцаре, заводнички раскојчану ланену кошуљу са крајњим рукавима која се лако гужва, има дуге зулуфе и густе, црне бркове, мајка је као и увек беспрекорно нашминкана, без преиштераних дешаља и са фризуром која је недвосмислено упућивала на то да је реч о госпођи од укуса, Данило јој седе у крилу са осмехом ширим од погледа који се пружао са Ловћена, и благо подигнутом главом, мало искошеном на десну страну, баш као што га је мајка научила – comme un homme du monde – и ја, лежим под њиховим ногама, руком сам подбочила главу, наизглед опуштена, али ако би се неко докон случајно мало дубље загледао у моје очи, могао би да сазна прве израже замисљености и сеће, можда чак и меланхолије. Нас четворо на крову светиа,

породица ко породица, досадна и предвидљива када је срећна. Ипак, иза наших леђа, на узбудљивом ловћенском хоризонту, јасно се могло видети сунце у заласку, блага сенка умирућег дана надвијена над нашим главама. Спектакуларни пурпур урања иза хоризонта, ваздух претери као свилена танка хаљина на поветарцу, шири се мирис сунцем ошљене траве и ароматичног биља које се зајатило у шом кршу. Помислила сам како се већ шу наслућује да ми никако нисмо обична породица. Шкљоц чикооу, подвикује Данило насмејаном шурисии кога смо замолили да нас услика, не могуу више да д'жим г'аву'вакооу. Шкљоц! Призор се замрзава, ишине остиају да лебде, мајка заувек леја. Данило заувек насмејан. Тишина праситароџ крша украшена шек једноличном зриком. Безбрижно поподне каквих неће бити још много у нашим животиима. Ајде, Управниче, насмеши се бар једном, и надљудским најором шаша нејприродно развлади усне у нешто што би требало да буде осмех, шкљоц, ето нас последњи пуи срећни и заједно.

Фотографија бр. 4

На распусту је између првог и другог разреда основне школе, после плаже са оцем иде на пијацу да купе лубеницу. То је њихов свакодневни морски ритуал: остали оду право кући, а њих двојица код чика Мира на тезгу. Старац им вади тамноцрвену пирамиду из лубенице и нуди им да је пробају, што отац увек препушта узбуђеном Димитрију који никад не може да сачека да се врате у викендицу, па онда још досадни ручак да прође, и тек тада, напоконхвалимтисебоже, следи магична посланица. На овој фотографији њих двојица су прекршили правила понашања, и уместо одмах да оду у викендицу, сели су на оближњу клупу. Тата, да ли је та лубеница заиста слађа од шећера ко што каже чика Миро? Тата не зна, али мисли да чика Миро ипак мало претерује јер му је то у опису радног места. Тата, да ли је лубеница укуснија кад одзвања или кад тупо звучи? Кад одзвања. Тата, да ли та лубеница мирише боље од маминих палачинки? Тата се смешка, препознаје замку и каже, мртва трка. Тата, да ли... – и тог дана, самог тог и никада више, и само на тој фотографији и нигде више, отац га прекида у пола питања, поседа га на оближњу клупу, вади бритвицу из торбе, расеца читаву кришку лубенице и пружа му тај блистави, румени полумесец на сред улице. Али мајци ни речи, обећаваш? Димитрије не стиже да обећа, јер су му уста већ пуна. Ооо, бого мој, какав је укус имала та лубеница! Та као тапкање по зрелој зеленој кори, и ша као звонки там-там најслађих лубеница у читавом универзуму.

Рано је пролеће, у то нема никакве сумње. У позадини, тамножута јагорчевина по обичају негде у марту почиње својим бокорима да тера зиму. Јасен цвета иако још увек није олистало. Ипак, то што ти нису обукли јакну, мало доводи у сумњу пролеће са фотографије, јер нико не би пустио једногодишње дете по том времену само у џемперу од цибелина, али што дуже гледаш, све ти је јасније шта се дешава на фотографији. Кришом си се ишуњао из куће и сад јуриш по дворишту, ободрен првим укусом слободе у свом животу. Сва одећа ти је брижљиво утонирана у кефирбелу нијансу, панталоне, патофне и џемпер, те сад тако елегантан, раширених руку, несигурним, гегавим кораком на ивици пада, као ходач по жици, освајаш двориште. Земљина тежа и ти још увек нисте постали пријатељи. Ђелав си, необично глават и насмејан. Поред тебе безглаво јури огроман попац, али ти си очигледно толико млад, да те страхови још увек нису посвађали са природом. Са стране се виде расклимане даске крезаве тарабе коју је деда поставио ко зна кад, вероватно још пре него што се и мајка родила. Иза тебе се види Борка у паничном трку. Очигледно те је за тренутак изгубила из вида и ти си се одмах ишуњао и потрчао ка камери. И све је некако јасно у том кадру:

1. нећеш никада сустићи мистериозну особу која те фотографише (искрено то и није нека велика мистерија, јер према коме би ти тако мали уопште насмејан трчао?);

2. само је питање тренутка када ће те баба, по ко зна који пут, спасити од самог себе. То ће јој прећи у навику.

Борка је истрчала у старинским кућним папучама са отвореним прстима и у офуцаном пењоару осликаном читавом ливадам свакојаког цвећа. Коса је јој је већ графитседа и шишке причвршћене са стране невидљивом шналом. У руци држи кухињску крпу коју је заборавила да спусти кад је приметила да те нема, и сад тешким, старачким трком испуњава своју животну мисију која се до дана данашњег није променила: како учинити парче космоса којим се ти крећеш сигурним местом за живот.

На слици су две жене, једна је кућна помоћница, она ваљда гаји нека потиснута сентиментална осећања према својој господарици (ни сам Ајатолах није потпуно сигуран у то) која јој лежи између раширених ногу, са главом у крилу, док је рак изједа у финалној фази. Кућна по-

моћница је округла, друсла млада жена, оваплоћење здравља и плодности. Она седи ослоњена на резбарени рам кревета, затворила је очи пред страхотама овог света и благо окренула главу улево. Уплетена је у платна беле постељине и своје спаваћице, коју је на левој страни сфуљала с рамена. Леву ногу је савила у колену и сад је пред нама блеснуо њен масивни, али у исто време предивно обликовани лист ноге. Поред стопала, у драматичним наборима постељине, вреба цвет без дршке, свеже, разлистале жуте руже, чије је присуство пре маниристичке природе, него логичке. Њена гаргамеланска гола дојка симболично је заклоњена ситном испијеном главом умируће господарице која се склупчана у девојчином крилу грчи од болова. Испод ноћне капе, несрећници провирују два улепљена рђавозлатна прамена косе. По изразу на њеном лицу рекло би се да јој у утроби ври нешто непојмљиво врело и надасве споро.

Тај приказ редукује сва наша знања о смрти на оно што смрт вероватно суштински и јесте: чист, дестилисани ужас сазнања о одласку са овог света. Очај, хладноћа, усамљеност.

Светлост фотографије долази са леве стране, јер тамо се вероватно налази нама невидљив прозор. Десна страна собе је у полумраку и само је питање тренутка када ће несрећница променити положај и окренути се ка тој тмуши. Кућна помоћница, иако очигледно дубоко везана за своју господарицу, главом окренутом ка светлу даје нам до знања да и њена оданост има границу, па нам тако показује на коју ће страну собе она ускоро кренути, када се пасија оконча.

Иако смрт господари овим барокним приказом, чини се да се у њему све креће – трепери, баласа, лебди, без икакве брзине и напредовања. У сваком тренутку се чује зидни сат који негде у позадини, изван граница приказа, неумитно откуцава.

Као и у животу, и овде је све повезано: откуцаји невидљивог сата упућују на спорост, спорост на кретање, кретање на узбуђење, узбуђење на ишчекивање, ишчекивање на страх, страх на смрт која вреба и само што није, а смрт на љубав и ерос због којих ми никада није пало на памет да скинем ову мрачну слику са зида своје спаваће собе, јер шта би ме онда пред спавање подсетило, зашто сам још увек жива?

Фотографија бр. 14

То је једна од оних старих, црно-белих фотографија, развијена у јаком контрасту, где је небо тек бела површина, али се зато прилике на њој виде савршено јасно. На њој је 7 мушкараца различите доби, различитих поза и сасвим сигурно карактера. Већина њих је у тамним оделима,

па их Димитрије зато зове *Reservoir dogs*. Радња се одиграва у Истанбулу, Година је '63, и ма колико се трудио, Димитрије никако није могао да сазна откуда отац тамо са тим људима од којих му ниједан није познат, нити икоме из целе фамилије, а питао их је све. Отац је видео колико га та фотографија интригира па никад није хтео да јој одузме ту ауру мистерије и открије му шта је заправо радио у Истанбулу '63 са тим људима. На његово питање би се само смешкао и загонетно би му одговарао: „Сазнаћеш једног дана”. Димитрије би се горко разочарао кад би сазнао да је то *само* фотографија са његове прве екскурзије стручног усавршавања, када се тек запослио као асистент на факултету.

Са десне стране, мало издвојени, стоје тројица старијих мушкараца: последњи је најстарији, на прагу је шездесетих, прекрстио је руке на леђа, носи тамносиво комплет одело са прслуком испод којег се види црна кошуља, без кравате, а на глави, врло необично, носи беретку, из чега закључујемо да је Албанац. Човек поред њега је у црном оделу, са светлосивим кончаним прслуком, испод кога се виде кравата исте боје и бела кошуља. Завукао је руке у џепове и по лицу му се развукао шетерски осмех особе којој су многе ствари у животу јасне и то жели да нам стави до знања. Трећи из групе старијих је грмаљ шифоњерастих рамена, Лука Браси бабурасте главе, у црном оделу, сако му је једином закопчан на преклоп, руке су му пале поред тела, али некако укочено, као да ће сваког тренутка потегнути пиштољ, рукави од сакоа су му окрћали, поза му је полупретећа јер се ослонио на једну ногу и забацио главу позади, па сад као да гледа право у нас и провера да ли смо људи од поверења. Ако наставимо даље, на запад фотографије, видећемо двојицу млађих мушкараца у својим раним тридесетим. Први је најлошије обучен, у светлом сакоу, панталонама и прслуку од некаквог грубог материјала, сличних, светлосмеђих нијанси, али прилично лоше уклопљених. Ципеле су му изношене и прашњаве и он једини изгледа као да не мари пуно за свој изглед. Поред стоји човек који подсећа на Роја Орбисона, обучен као типичан мод из '60-их, са тамним наочарима за сунце, равном црном косом зачешљаном на једну страну која му пада преко ушију. Носи елегантне светле панталоне на пруге, вунени прслук који је очигледно био у моди, испод ког се такође виде кравата и бела кошуља. Иза њих, дужином целе фотографије се протеже композиција воза, испред које – издвојен и у дубокој позадини у односу осталу шесторицу – вири насмејана глава мушкарца који маше у камеру. Остатак тела му је заклоњен централним објектом ове фотографије, фасцинантним аутомобилом који и дан-данас одузима дах ономе ко га посматра. У питању је 1957 Cadillac Coupe DeVille. Поред, ноншалантно белмондовски ослоњен на хаубу, потпуно искошеног тела, стоји отац. Носи елегантан тамно одело, са краватом и белом кошуљом, прекрстио је

једну ногу преко друге па му сад читава тежина тела лежи само на левој нози и подлакћеној десној руци. Отац је убедљиво најмлађи од свих, тек је загазио у двадесете и једини не гледа у камеру, већ у страну. Непитно је леп и елегантан, делује самоуверено као човек који зна шта ради и куда је кренуо, иако је толико млад.

Када је био мали, Димитрију је ово била омиљена фотографија. Волео је да машта како су њих седморица управо опљачкали тај воз у позадини, стрпали плен у кадилак и пре него што ће се дати у бег, одлучили су опуштено да овековече тај тренутак. На страну што је воз личио на све сем на композицију која би преносила било какве драгоцености или некакав сеф који би се могао опљачкати, пре ће бити да је то обична поштанска композиција. На страну и то што Димитрије никада није поставио себи питање како ће се ови резервоарски пси дати у бекство кад је било немогуће да њих седморица стану у једна кола, макар био то и 1957 Cadillac Coupe DeVille. Димитрију је једино важно да слика изгледа неописиво заједно, да је на њој 7 кул ликова, а његов отац се чак и у тако пробраном друштву издваја својом елеганцијом, младалачком снагом и лепотом. Једино он од свих њих зна тачно где гледа: право у разјапљене чељусти времена које им јуриша у сусрет, попут разулареног камиказе, али његов самоуверени поглед нам свима јасно даје до знања како се та аждаја од времена узалуд куробеца, јер неће моћи ни да огребе, тако младог, тако самоувереног и нада све тако снажног.